

**ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม
ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006)
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย**

**STUDY THE SATISFACTION OF GRADUATE STUDENTS TOWARDS
DHARMA PRACTICE IN THEORY AND MEDITATION PRACTICE (GS 2006)
BUDDHISM AND PHILOSOPHY PROGRAM MAHAMAKUT BUDDHIST
UNIVERSITY MAHAJIRALONGKORNRAJAVIDYALAYA CAMPUS**

ประเวช วัฒนาแก้ว^{*}
Pravech Vathakaew

กฤตสุขชิน พลเสน^{**}
Kitsuchin Ponsen

สิริพร ครองชีพ^{***}
Siriporn Krongcheep

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ คือนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวนทั้งสิ้น 24 รูป/คน โดยใช้เป็นตัวอย่างทั้งหมด การวิเคราะห์ โดย สถิติบรรยายที่ใช้ในการวิเคราะห์ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentages) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน S.D. (Standard Deviation)

ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 24 รูป/คน ส่วนมากเป็นเพศชาย จำนวน 20 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 75 และรองลงมาเป็นเพศหญิง 2 คน คิดเป็นร้อยละ 25 และส่วนมากมี อายุระหว่าง 31 -

^{*} อาจารย์ประจำหลักสูตร คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

^{**} อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

^{***} นิสิตดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

40 ปี คิดเป็นร้อยละ 25 รองลงมามีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี คิดเป็นร้อยละ 47 น้อยที่สุดมีอายุมากกว่า 50 ปี ขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 33 และส่วนมากมีอาชีพ รับราชการ คิดเป็นร้อยละ 25 รองลงมาทำอาชีพส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 63 และน้อยที่สุดอาชีพ อื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 12

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาสาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญาที่มีต่อการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตร หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านทักษะการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.77$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.51 อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านการสอนค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.73$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.414 และด้านที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุด คือ ด้านการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.67$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.535

3. นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา จำนวน 24 รูป/คน ได้เสนอปัญหา คือ เนื้อหารายวิชาเกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีเนื้อหาที่ยากมาก และมีเนื้อหาบางรายวิชาไม่สอดคล้องกับการนำไปใช้ในปัจจุบัน สามารถนำไปใช้ได้จริงในการดำเนินชีวิต และได้ให้ข้อเสนอแนะ ได้แก่ อยากให้มีวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอกมาให้ความรู้ในบางรายวิชา จะได้เกิดความหลากหลายในความคิด ผลประโยชน์จะเกิดขึ้นกับนักศึกษา เพื่อให้พัฒนาได้เต็มศักยภาพ

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, รายวิชาทฤษฎี และการปฏิบัติกรรมฐาน, สาขาวิชาพระพุทธศาสนาและปรัชญา

ABSTRACT

The purpose of this research was to study the satisfaction of students towards Dharma practice in the theory and meditation practice (GS 2006) in Buddhism and Philosophy Mahamakut Buddhist University Mahavajiralongkornrajavidyalaya Campus. The 24 population and sample groups in this study were students who are currently studying at the graduate level Buddhism and Philosophy Program Mahamakut Buddhist University Mahavajiralongkornrajavidyalaya Campus, Phra Nakhon Si Ayutthaya using all example. Analyzed by describing the statistics used in the analysis including: frequency, percentages, Mean ($\bar{X}$) and Standard Deviation S.D.

The research found that 1. The respondents were 24, most of them were males, 75%, females, 25% and most of them were 31-40 years old, 25%, followed by aged between 41 - 50 years, 47%, the aged over 50 years, 33% and most of them are civil service occupation, representing 25%, followed by personal careers 63 % and other career 12%.

2. The results of the satisfaction of students in Buddhism and Philosophy Program on teaching and learning in the curriculum Master of Science Program , Buddhism and Philosophy Program overall is at high level. When considering each aspect found that the highest mean was life skills, the mean (3.77), the standard deviation (SD) 0.51 was at high level, followed by the instructors average (3.73) the standard deviation (SD) 0.414 and the satisfaction in managing instructional activities, the mean value (3.67) standard deviation (S.D.) 0.535.

3.The 24 Graduate students in Buddhism and Philosophy have proposed that there are some subjects that are very difficult in subjects related to Buddhism but the content of some subjects is consistent with the current situations, able to use in real life, and also give feedback meaning that they would like some qualified external speakers come to instruct and give knowledge to create their variety of ideas, the benefits will occur for them to develop their full potential.

Keywords: Satisfaction, Theory and Meditation Practices, Department of Buddhism and Philosophy

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้กำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับเรียนการสอน โดยมีหลักการ คือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีเรียนมีความรู้ในวิชาชีพตามหลักสูตรที่กำหนดซึ่งการเรียนการสอน ในยุคปัจจุบันใช้หลักการของการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญภารกิจของสถาบันอุดมศึกษา จึงเกี่ยวข้องกับปัจจัยป้อนเข้าที่ได้มาตรฐานตามที่กำหนดประกอบด้วยเครื่องมืออาจารย์ผู้สอนที่มีปริมาณและ คุณภาพตามมาตรฐานหลักสูตร มีกระบวนการบริหารจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยการพัฒนาและ บริหารหลักสูตรการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดโครงการหรือกิจกรรมที่สนับสนุนการ พัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน ซึ่งบุคคลองค์กรและชุมชนภายนอกมีส่วนร่วม นอกจากนั้นยังต้องมีการ วางระบบและกลไกการประกันคุณภาพการเรียนการสอนเพื่อให้นักศึกษามีคุณลักษณะที่พึงประสงค์¹

การนำเอาหลักพุทธธรรมมาปฏิบัติเพื่อให้เกิดโลกุตตรปัญญาโดยมีจุดมุ่งหมาย คือพระนิพพาน มีความสำคัญที่สุดสำหรับพุทธศาสนิกชน ตามหลักคำสอนของพระพุทธองค์ในการปฏิบัติหน้าที่ของชาวพุทธ ด้วยความบริบูรณ์โดยคำนึงถึงหลักพระสัทธรรม 3 ประการ ที่ประกอบด้วย ปรีชา (คันถธุระ) ปฏิบัติ (วิปัสสนาธุระ) และ ปฏิเวธ ซึ่งได้แก่ การได้บรรลุมรรคผล นิพพาน อันเป็นแก่นแท้ของพุทธศาสนา² หลักการ ปฏิบัติที่พระพุทธองค์ทรงสอนไว้คือ หลักสติปัฏฐาน 4 หรือ การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน³ ซึ่งเป็น เอกาย นมรรค ที่เป็นวิธีปฏิบัติทางเดียวเท่านั้น ดังปรากฏในพระไตรปิฎกไว้ว่า “ทางนี้เป็นทางอันเอกหรือเป็นทาง เดียวเท่านั้น เพื่อทำกาย วาจา ใจ ของสรรพสัตว์ให้บริสุทธิ์ เพื่อดับความโศกเศร้าและความคร่ำครวญ เพื่อ

¹ คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ระดับอุดมศึกษา, สำนักงานคณะกรรมการ การอุดมศึกษา, 2550, หน้า 22 – 29

² พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). คู่มือการบำเพ็ญกรรมฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราช วิทยาลัย, 2524. หน้า 3

³ ที.ม.(ไทย)0/373/30

ดับความทุกข์กาย และความทุกข์ใจ เพื่อบรรลุอายุธรรมคืออริยมรรคและเพื่อทำพระนิพพานให้แจ้ง ทางนี้ได้แก่วิธีปฏิบัติ 4 การปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน เป็นหนึ่งในห้าวิธีของการบรรลุธรรม จากคำสอนของพระพุทธองค์ที่ปรากฏในวิมุตติสูตร หรือ วิมุตตายนะ (เหตุแห่งความหลุดพ้น) วั 5 ประการ ก. การฟังธรรม การเข้าใจธรรมเข้าใจธรรมในธรรมนั้น ตามที่พระศาสดาหรือเพื่อสหพรหมจารีผู้อยู่ในฐานะครูแสดงเมื่อเข้าใจธรรมเข้าใจธรรมย่อมเกิดปราโมทย์เมื่อเกิดปราโมทย์แล้วย่อมเกิดปีติ เมื่อใจเกิดปีติกายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของผู้ไม่ประมาท มีความเพียรมีใจเด็ดเดี่ยว ที่ยังไม่หลุดพ้นย่อมหลุดพ้น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไป ย่อมถึงความสิ้นไป หรือย่อมได้บรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะชั้นเยี่ยม ที่ยังไม่ได้บรรลุ ข. การแสดงธรรมเมื่อได้ฟังธรรม แต่ได้แสดงธรรมเท่าที่ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาแก่ชนเหล่าอื่นโดยพิสดาร เมื่อเข้าใจธรรม เข้าใจธรรมที่แสดงไป ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อเกิดปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจเกิดปีติกายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่ยังไม่หลุดพ้น ย่อมหลุดพ้น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไป ย่อมถึงความสิ้นไป หรือย่อมได้บรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะชั้นเยี่ยม ที่ยังไม่ได้บรรลุ ค. การสาธยายธรรม เมื่อได้ฟังธรรม และมีได้แสดงธรรม แต่ได้ทำการสาธยายธรรมเท่าที่ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาโดยพิสดาร เมื่อเข้าใจธรรม เข้าใจธรรมที่สาธยายไป ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อเกิดปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจเกิดปีติกายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่ยังไม่หลุดพ้น ย่อมหลุดพ้น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไป ย่อมถึงความสิ้นไป หรือย่อมได้บรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะชั้นเยี่ยม ที่ยังไม่ได้บรรลุ ง. การพิจารณาธรรม เมื่อฟังธรรม และมีได้แสดงธรรม แต่ได้ไตร่ตรองใคร่ครวญธรรมเท่าที่ได้สดับ ได้ศึกษาเล่าเรียนมาด้วย เมื่อเข้าใจธรรม เข้าใจธรรมที่ได้พิจารณา ย่อมเกิดปราโมทย์ เมื่อเกิดปราโมทย์แล้ว ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจเกิดปีติกายย่อมสงบ ผู้มีกายสงบแล้ว ย่อมได้เสวยสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น ซึ่งเป็นเหตุให้จิตของผู้ไม่ประมาทมีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ที่ยังไม่หลุดพ้น ย่อมหลุดพ้น อาสวะที่ยังไม่สิ้นไป ย่อมถึงความสิ้นไป หรือย่อมได้บรรลุธรรมอันเกษมจากโยคะชั้นเยี่ยม ที่ยังไม่ได้บรรลุ

การจะเข้าถึงพุทธศาสนาตามหลักคำสอนต้องประกอบด้วยหลัก ปริยัติ ปฏิบัติ เพื่อเข้าถึงปฏิเวธ นั้นเป็นเรื่องที่ยาก นักศึกษาจะต้องมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งต่อหลักธรรมต่าง ๆ รวมถึงวิธีการ แนวทางและแนวคิดที่จะได้ลงมือปฏิบัติได้อย่างแท้จริง วิชากรรมฐานจึงเป็นรายวิชาที่นำเอาเนื้อหาหลักธรรมมาแสดงอธิบาย เสนอแนวทางปฏิบัติให้ถูกต้องตามสมัยนิยม หากเรียนปริยัติอย่างเดียวแต่ไม่นำเอามาปฏิบัติก็เป็นเพียงความจำเท่านั้น มิใช่การ ได้ปัญญาที่แท้จริงตามคำสอนของพุทธเจ้า และสามารถนำไปใช้แก่ตนเอง ครอบครัว สังคม การทำงาน และเพื่อความสุขในชีวิตประจำวันได้อีกด้วยวิปัสสนาธุระมีความสำคัญมากจากสมัยพุทธกาลจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่สนใจต้องการจะเข้าถึงและต้องการความสงบทางจิตใจจากสภาพแวดล้อมภายนอกวุ่นวายเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา คือ ความหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงโดยสิ้นเชิง⁴ ดับภพชาติหยุดการเวียนว่ายตายเกิด เพราะเมื่อไม่เกิดอีกเราก็ไม่ต้องแก่ ไม่ต้องเจ็บ ไม่ต้องตาย และไม่ต้องทุกข์กายทุกข์ใจอีกต่อไป

คณะผู้วิจัยในฐานะเป็นบุคลากร ที่ทำหน้าที่เป็นอาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มีความสนใจที่จะทำวิจัยเรื่องนี้ที่เป็นปัญหา คือ ต้องการทราบความพึงพอใจของนักศึกษาว่ามีความ

⁴ ข.ม.(ไทย) 29/77/506

พึงพอใจในเข้ามาปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน(GS 2006) มากน้อยเพียงใด จึงมีความสนใจที่มุ่งหาโดยมุ่งศึกษาความพึงพอใจ ใน 5 ด้าน คือ ด้านผู้สอน ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านปัญญา ด้านทักษะการดำเนินชีวิตและด้านการวัดและประเมินผล เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาหลักสูตรให้เป็นตามวัตถุประสงค์ของมหาวิทยาลัยไปสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา เพื่อใช้พัฒนาการดำรงชีวิตให้เป็นคนดี คนเก่ง สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุขต่อไป

คำถามการวิจัย

ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน(GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ว่ามีความพึงพอใจ มากน้อยเพียงใด

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย
2. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ใน 5 ด้าน ได้แก่ด้านผู้สอน 2. ด้านคุณธรรมจริยธรรม 3. ด้านทักษะการดำเนินชีวิต 4. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 5. ด้านการวัดและประเมินผลประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ คือนักศึกษาที่กำลังศึกษาในครั้งนี้ คือนักศึกษาที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา จำนวน 24 รูป/คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ จำนวน 10 รูป นักศึกษาชาย จำนวน 10 คน นักศึกษาหญิง จำนวน 4 คน สถิติใช้ในการวิจัยได้แก่ความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย สรุปผลได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 24 คน ส่วนมากเป็นเพศชาย จำนวน 20 รูป/คน คิดเป็นร้อยละ 75 และรองลงมาเป็นเพศหญิง 2

คน คิดเป็นร้อยละ 25 และส่วนมากมี อายุระหว่าง 31- 40 ปี คิดเป็นร้อยละ 25 รองลงมามีอายุระหว่าง 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 47 น้อยที่สุดมีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 33 และส่วนมากมีอาชีพ รับราชการ คิดเป็นร้อยละ 25 รองลงมาทำอาชีพส่วนตัวคิดเป็นร้อยละ 63 และน้อยที่สุดอาชีพ อื่นๆ คิดเป็นร้อยละ 12

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนา และปรัชญา มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 5 ด้าน ด้านผู้สอนด้านคุณธรรมและ จริยธรรม ด้านทักษะดำเนินชีวิตด้านการกิจกรรมการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลมีผลการ วิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎี และการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย โดยภาพรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.67 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)เท่ากับ 0.50 ซึ่งอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดจนถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ ดังนี้ 1) ด้านทักษะการดำเนินชีวิตมี ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.77$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.51 2) ด้านครูผู้สอน ค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.73$) ค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)เท่ากับ 0.58 3) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ($\bar{X} = 3.67$) ค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)เท่ากับ 0.414) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.62$)ค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.535) การวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.56$) ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.50

ด้านผู้สอน พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชา ทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราช วิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ด้านหลักสูตร โดยภาพรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.73 ค่า เบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.58 ซึ่งอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ใน ระดับมากทุกข้อ โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดจนถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ ดังนี้ 1) อาจารย์เป็นผู้มี คุณธรรม และจิตสำนึกในความเป็นครูมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.95$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.58 2) อาจารย์มีคุณวุฒิและประสบการณ์เหมาะสมกับรายวิชาที่สอนมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.82$) ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.553) อาจารย์สนับสนุนส่งเสริมให้นักศึกษาเรียนรู้ และพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอมี ค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.75$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.62 4) อาจารย์ให้คำปรึกษาด้านวิชาการและ การพัฒนานิสิตได้อย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยคือ($\bar{X} = 3.66$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.57 5) อาจารย์สอน เนื้อหา ตรงตามวัตถุประสงค์ โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย และเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.50$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.42

ด้านคุณธรรมและจริยธรรม พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา ต่อการปฏิบัติ ธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัย มหา มกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ด้านคุณธรรมและจริยธรรมโดยภาพรวม ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.67 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.41 ซึ่งอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็น รายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดจนถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุด

ตามลำดับ ดังนี้ 1) ท่านมีสติในการดำเนินชีวิตและไม่ประมาทมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.88$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.42 2) ท่านพร้อมที่จะส่งเสริมสนับสนุนผู้ที่ประสบความสำเร็จให้มีความสุขหรือก้าวหน้าในการทำสิ่งที่ดีงาม มีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.85$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.563) ท่านยึดถือปฏิบัติตามหลักของศาสนา เช่น รักษาศีล ปฏิบัติธรรม ในวันสำคัญในพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 3.64$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.415) ท่านช่วยเหลือกิจกรรมของทางชุมชนเสมอโดยชุมชนไม่ได้อำนาจขอมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.54$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.55

ด้านทักษะการดำเนินชีวิต พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ด้านทักษะการดำเนินชีวิต โดยภาพรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.77 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.51 ซึ่งอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดจนถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ ดังนี้ 1) ท่านสามารถรู้ตัวของท่านเสมอ เช่น รู้ข้อดี ข้อเสียของตนเอง รู้ความต้องการ และสิ่งที่ไม่ต้องการของตนเองมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.85$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.41 2) ท่านได้ใช้หลักธรรมที่ได้ศึกษามาทบอต่อหรือเผยแพร่ต่อผู้อื่นเสมอมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.84$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.573) ท่านสามารถใช้คำพูดและท่าทางเพื่อแสดงออกถึงความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ได้อย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.77$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.48 4) ท่านนำหลักธรรมที่ได้ศึกษามาแก้ปัญหาเมื่อเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.75$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.45 5) ท่านสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกันและกัน และสามารถรักษาสัมพันธภาพไว้ได้ยืนยาวมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.65$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.55

ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนา และปรัชญา วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยภาพรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.62 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.53 ซึ่งอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดจนถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ ดังนี้ 1) การใช้สื่อประกอบการสอนอย่างเหมาะสมมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.75$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.64 2) วิธีการสอนส่งเสริมให้นักศึกษาได้ประยุกต์แนวคิดศาสตร์ทางวิชาชีพและ/หรือศาสตร์ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.64$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) เท่ากับ 0.50 3) การใช้สื่อประกอบการสอนอย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 3.55$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.64 4) การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องกับลักษณะวิชาและวัตถุประสงค์การเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ($\bar{X} = 3.55$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.64

ด้านการวัดและประเมินผล พบว่า นักศึกษาที่มีต่อความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติธรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ด้านการวัดและประเมินผล โดย

ภาพรวมค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) เท่ากับ 3.56 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.47 ซึ่งอยู่ในระดับ มาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดจนถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ ดังนี้ 1) วิธีการวัดประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และกิจกรรมการเรียนการสอน ค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.62$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.48 2) การวัดและประเมินผลมีประสิทธิภาพและยุติธรรมมีค่าเฉลี่ยคือ ($\bar{X} = 3.55$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.50 3) การวัดและประเมินผลเป็นไปตามระเบียบกฎเกณฑ์ และข้อตกลง ที่กำหนดไว้ล่วงหน้ามีค่าเฉลี่ยเท่ากันคือ ($\bar{X} = 3.51$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 0.54

3. ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า เนื้อหาในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนามีเนื้อหาที่ยากมาก และอยากให้อาจารย์ผู้สอนควรอธิบายให้ง่าย ๆ เป็นระดับไป เพื่อการปฏิบัติที่ถูกต้อง ในภาคปฏิบัติ การนั่งวิปัสสนากรรมฐาน ใช้เวลานานมากเกินไป ทำให้ปวดเมื่อย ง่วงนอน ควรมีการไปปฏิบัติธรรมนอกสถานที่ หรือไปศึกษาดูงานในวัดที่มีการปฏิบัติอย่างจริงจัง และมีนักศึกษาหลายคนอยากปฏิบัติธรรมแต่หาเวลาไม่ได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงอันดับจากค่าเฉลี่ยมากที่สุดจนถึงค่าเฉลี่ยต่ำสุด ตามลำดับ ดังนี้ 1) ด้านทักษะการดำเนินชีวิต 2) ด้านครูผู้สอน 3) ด้านคุณธรรมและจริยธรรม 4) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 5) ด้านการวัดและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผู้สอน นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก เนื่องจากสาขาวิชาพุทธศาสนาปรัชญา มีอาจารย์ที่มีความรอบรู้และสามารถถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์จริงให้แก่นักศึกษาได้อย่างถูกต้องแม่นยำมีความเป็นกันเอง รับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา มีการเตรียมการสอนล่วงหน้า มีลักษณะของความเป็นครูที่ปรารถนาดีต่อศิษย์ชี้แนะสิ่งที่ดีงามและเป็นประโยชน์ต่อไปเพื่อนำไปสร้างสิ่งที่ดีงามให้กับสังคมและประเทศชาติซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อาจารย์ใจเที่ยง⁵ ที่กล่าวไว้ว่า ครูที่ดีคือครูที่สอนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีมีลักษณะการสอนที่ดี เช่น มีการเตรียมการสอนล่วงหน้า สอนอย่างคำนึงถึงประโยชน์ ที่ผู้เรียนจะนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและสังคม สอนด้วยใจ มอบความรักความอบอุ่น ความเป็นกันเองสอนด้วยจิตวิญญาณของความเป็นครูเหมาะสมกับพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของวรรณภา โพธิ์ศรี⁶ ที่กล่าวไว้

⁵ อาจารย์ใจเที่ยง, หลักการสอน, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์. 2540), หน้า 11 - 12

⁶ วรรณภา โพธิ์ศรี, การพัฒนากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา 7, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2546, หน้า 20 - 22

หลักสูตรควรเป็นเพียงแนวทางที่จะช่วยให้ครูนำไปสู่หรือก่อให้เกิดประสบการณ์กิจกรรม ซึ่งเป็นแนวทางที่จะช่วยฝากให้ผู้เรียนได้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมที่ผู้เรียนตามที่สังคมต้องการและชาติต้องการ ซึ่งเนื้อหาในรายวิชาควรจะสอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิต ประสบการณ์ใกล้ตัวผู้เรียนแล้วสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ เนื้อหาที่จะกำหนดไว้ในหลักสูตรต้องมีความต่อเนื่องเรียงตามลำดับความ ยากง่าย เรียงลำดับของเนื้อหาให้เหมาะสมกับวัยความสามารถของผู้เรียนด้านปัญญา นักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น เมื่อเข้าปฏิบัติกัมมฐานตามผู้เข้าปฏิบัติธรรมจะได้แนวทางการปฏิบัติและการฝึกที่ถูกต้องตามรายวิชาสอดคล้องกับ พระมหาสุชน ยสสิโล (ผลชอบ)⁷ ได้ศึกษา เรื่องการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนา โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษาค้นคว้าแนวทางการสอนหรือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่ภาคปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ อันจะเป็นประโยชน์เกื้อกูลต่อการฝึกอบรมปฏิบัติธรรมฐานของพุทธศาสนิกชนการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานย่อมดีกว่าการบูชาด้วยอาภรณ์ เพราะวิปัสสนาคือการปฏิบัติบูชาที่พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญทำให้เกิดการปฏิบัติเพื่อให้อุตุนทรีย์แห่งโสฬสญาณแล้วบรรลุผลนิพพานในที่สุด เพราะวิปัสสนาเท่านั้นที่เป็นแสงสว่างขจัดความมืดแห่งอวิชชาคือความไม่รู้ตนเอง ด้านทักษะการดำรงชีวิตนักศึกษา มีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ซึ่งผู้ที่เข้าปฏิบัติธรรมฐานเมื่อได้ปฏิบัติแล้วจะได้หลักธรรมและแนวทางการนำหลักธรรมไปประยุกต์เข้ากับชีวิตของตนเองอย่างถูกต้องเช่นการมีสติในการครองตนซึ่งสอดคล้องกับ พรณราย รัตนไพฑูรย์⁸ ได้ศึกษาเรื่อง การศึกษาวิปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 ศึกษาแนวการสอนของพระธรรมธีรราชฆาโมณี (โชดก ญาณสิทธิ)⁹ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อแนวการสอนและวิธีการปฏิบัติธรรมตามแนวสติปัฏฐาน ของพระธรรมธีรราชฆาโมณี (โชดก ญาณสิทธิ) โดยสืบค้นเนื้อหาของสติปัฏฐานสูตรและพระสูตรที่เกี่ยวข้องพร้อมทั้งวิธีปฏิบัติธรรม ตามแนวสติปัฏฐาน 4 ที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา วัดและประเมินผลนักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากอาจเนื่องมาจากการเปิดเผยคะแนนที่ได้จากการวัดผลนั้นขึ้นอยู่กับดุลพินิจของอาจารย์ละรายวิชา แต่ในส่วนอื่นๆ เช่น มีการวัดและประเมินผลการเรียนอย่างชัดเจนและยุติธรรม ประเมินผลสอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้ที่จัดให้ผู้เรียน และอิงพัฒนาการของผู้เรียนมีเทคนิคและวิธีการวัดและประเมินผลหลากหลาย มีการเฉลยและแนะแนวทางของคำตอบพร้อมกับให้ข้อมูลย้อนกลับเพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง นั้น อาจารย์ของภาควิชาการศึกษาได้ดำเนินการตามกระบวนการวัดและประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับแนวความคิดของปัญญา แสหนทวี¹⁰ ที่กล่าวไว้ว่า การวัดและการประเมินผลที่มีประสิทธิภาพควรเลือกใช้เครื่องมือและวิธีการที่เหมาะสมเลือกเทคนิคการวัดให้เหมาะสมกับคุณลักษณะ หรือสมรรถภาพของผู้เรียน โดยเครื่องมือที่เลือกให้ผลที่ถูกต้อง มีความเป็น

⁷ พระมหาสุชน ยสสิโล (ผลชอบ), การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนา, วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิตพุทธศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2541, หน้า 20 – 22

⁸ พรณราย รัตนไพฑูรย์, การศึกษาวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน 4 ศึกษาแนวการสอนของพระธรรมธีรราชฆาโมณี (โชดก ญาณสิทธิ), วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543, หน้า 20 – 22

⁹ พระธรรมธีรราชฆาโมณี (โชดก ญาณสิทธิ), วิปัสสนาแนวสติปัฏฐาน 4, 2552, สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2561 จาก <http://www.archive.org/details/ShowDok04>

¹⁰ ปัญญา แสหนทวี, การวิจัยในชั้นเรียน จากทฤษฎีสู่ปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2542), หน้า 2

ปรนัยและสะดวกต่อการนำไปใช้ควรเลือกใช้วิธีการวัดหลายอย่างให้ครอบคลุมผลสัมฤทธิ์และพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียน รวมทั้งนำผลการประเมินมาพิจารณาตัดสินใจในการจัดการศึกษา และพัฒนาประสิทธิภาพของการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นประโยชน์ต่อการนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้ เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนารายวิชาปฏิบัติการพื้นฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาที่ค้นพบจะเห็นได้ว่าผลการวิจัยความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรมในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติการพื้นฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย นักศึกษาได้แสดงความพอใจอยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะในการนำผลจากการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติการพื้นฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย โดยเฉพาะในด้านการวัดผลและประเมินผล ซึ่งนักศึกษามีความพึงพอใจอยู่ในอันดับสุดท้ายควรจะต้องหากวิธีในการปรับปรุงการวัดผลให้มีประสิทธิภาพ มีความหลากหลายในการวัดผล และมีความโปร่งใสมากขึ้นนอกจากนี้ด้านปัจจัยอื่นๆ ควรมีการปรับปรุงและพัฒนาให้มีความทันสมัยให้กับทันกับเหตุการณ์ปัจจุบัน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อและปฏิบัติตามหลักศาสนามากยิ่งขึ้นส่วนด้านอื่นๆ นั้นนักศึกษามีความเชื่อมั่นในกระบวนการที่ทางมหาวิทยาลัยได้กำหนดไว้ ผู้ดูแลรายวิชา โดยเฉพาะอาจารย์ประจำหลักสูตรจะต้องนำข้อมูลเหล่านี้ที่ได้มา ปรับปรุงแก้ไข ทุกๆ ด้านเพื่อพัฒนาให้รายวิชานี้ได้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

สำหรับอาจารย์ประจำหลักสูตรหรือผู้บริหารหลักสูตร จะต้องร่วมกับผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย สร้างความตระหนักและศรัทธาให้มีความเชื่อมั่นในหลักสูตรที่เปิดทำการเรียนการสอน ทุกๆ ด้าน หากมีความบกพร่องในด้านใด ก็ต้องร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา เพราะนี่คือเสียงสะท้อนจากนักศึกษาโดยตรง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรจะต้องนำมาปฏิบัติให้ถูกต้องตาม กฎระเบียบ ของทางมหาวิทยาลัย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการนำผลการศึกษาค้นคว้าไปใช้ เพื่อจะได้นำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาตนเองในการบริหารงานหลักสูตรที่สำเร็จ ตามวัตถุประสงค์ ได้ต่อไปต่อไป

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

3.1 การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความพึงพอใจของนักศึกษามหาบัณฑิต ต่อการปฏิบัติธรรม ในรายวิชาทฤษฎีและการปฏิบัติการพื้นฐาน (GS 2006) สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏ

ราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย ได้ชี้ให้เห็นว่าอาจารย์ประจำวิชาที่ต้องทำหน้าที่เกี่ยวกับการเตรียม รายวิชา เนื้อหา จะต้องทำอะไร มีรูปแบบอย่างไร มีโครงสร้างอย่างไร แต่ที่สำคัญต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ ต้องอาศัยทั้งครูและนักศึกษา ประกอบกันจึงจะสำเร็จได้และสิ่งที่ขาดไม่ได้คือตัวแปรทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ด้านผู้สอนด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านปัญญาด้านทักษะการดำเนินชีวิตและด้านการวัดและประเมินผลผู้วิจัยขอเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป แม้ว่าการวิจัยครั้งนี้สอบถามเฉพาะนักศึกษา กล่าวคือทั้ง 5 ด้าน ตามวัตถุประสงค์ เพื่อที่จะเป็นประโยชน์และเอื้อต่อกระบวนการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลซึ่งจะทำให้ผลการวิจัยถูกต้องและตรงกับความต้องการของผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

3.2 ควรศึกษาการปฏิบัติกรรมฐานในพุทธศาสนาหายาน

3.3 ควรศึกษาวิธีการทำสมาธิในพุทธศาสนาหายาน

เอกสารอ้างอิง

บัญชา แสนทวี. การวิจัยในชั้นเรียน จากทฤษฎีสู่ปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2542

พรรณราย รัตน์ไพฑูรย์. การศึกษาวิธีการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัฏฐาน 4 ศึกษาแนวการสอนของพระธรรมธีรราชมุนี (โชดก ญาณสิริ). วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2543

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ). คู่มือการบำเพ็ญกรรมฐาน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์หามกุฏราชวิทยาลัย, 2524

พระธรรมธีรราชมุนี (โชดก ญาณสิริ). วิปัสสนาแนวสติปัฏฐาน 4. 2552. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 สิงหาคม 2561 จากเว็บไซต์ <http://www.archive.org/details/ShowDok04>

พระมหาสุชน ยสสีโล (ผลชอบ). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องวิปัสสนากรรมฐานในพระพุทธศาสนา. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิตพุทธศาสนาและปรัชญา, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2541

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 2556

ที.ม. (ไทย) 0/373/30

ช.ม. (ไทย) 29/77/506

วรรณภา โพธิ์ศรี. การพัฒนากระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาของโรงเรียนเครือข่ายการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขตการศึกษา 7. วิทยานิพนธ์การศึกษา มหาบัณฑิต. พิษณุโลกมหาวิทยาลัยนเรศวร, 2546

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. คู่มือการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา. 2550. หน้า 22 – 29

อาภรณ์ ใจเที่ยง. หลักการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โอเดียนสโตร์. 2540